Catalanen: autonomie zonder strijd

Door onze correspondent
Eppo Jansen

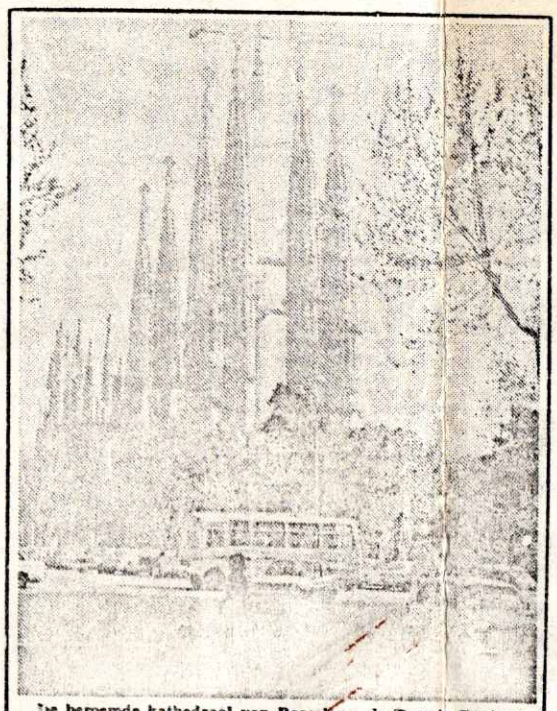
MADRID, april – Zondagochtend voor de kathedraal van Barcelona. Stralend zonlicht. De „cobla" – de typisch Catalaanse, bijna geheel uit blazers bestaande kapel – barst los. De eerste dansers rijgen zich aaneen tot kringen. Met vreugdevolle toewijding wordt de „sardana" uitgevoerd.

Soms schril, soms sonor, weerklinkt de melancholieke muziek in de ruimte voor het sierlijke vijftiende-eeuwse bouwwerk. Nieuwkomers breken telkens met grote vanzelfsprekenheid de kringen open en voegen zich bij de dansenden zodat op [illegible] laatst het hele plein één grote huppende menigte lijkt.

De „sardana" vormt nog steeds het meest gracieuze symbool van het Catalaanse nationalisme. Het is de dans die jong en oud, arm en rijk verenigt. Zoals het op die ochtend in Barcelona ten beste wordt gegeven, zo wordt zij ook in dorpen van het achterland gedanst tot in de groene Pyreneeën toe.

Toch heeft het zwaartepunt van het Catalaanse nationalisme zich op het ogenblik duidelijk van de folklore verplaatst naar de harde politieke eisen. De grote vraag voor de Catalanen is thans of ze na de parlementsverkiezingen in juni a.s. de autonomie zullen herkrijgen die hun in 1939 bij het binnentrekken van Franco's troepen werd afgenomen.

Concreet luidt de eis die door de meeste politieke partijen in Catalonië wordt ondersteund, teruggave van het Statuut van 1932, dat de Catalaanse autonomie regelde. In de ogen van die partijen gaat het daarbij niet om een gunst maar om herstel van een toestand waaraan op onrechtmatige wijze een einde werd gemaakt. Is het statuut eenmaal verleend dan zou op deze basis moeten worden onderhandeld in Madrid over een aanpassing van de Catalaanse autonomie aan de moderne tijden.

De beroemde kathedraal van Barcelona, de Templo Expiratorio della Sagrada Familia.

Een van de knapste economen van Spanje, prof. Trias Fargas (leider van „Democratisch Links", een Catalaanse liberale groepering) vertaalt het voor ons tijdens een gesprek in Barcelona naar Amerikaanse verhoudingen: „Wij willen iets dat lijkt op de staat New York".

Natuurlijk is het statuut, tot stand gekomen in een tijd toen televisie en milieuverontreiniging onbekende begrippen waren, niet erg „up to date" meer. Waar het de Catalanen echter vooral om te doen is, zijn de instellingen, die in het statuut zijn gewaarborgd. Het gaat daarbij vooral om een eigen parlement en een eigen regering die tezamen de zogenaamde „Generaliteit" vormen, een term met een lange en roemruchte traditie in de Catalaanse geschiedenis.

Daarnaast bepaalde het statuut dat de Catalaanse taal precies dezelfde officiële status had als het Spaans (Castellaans). Verder verleende het een aantal bevoegdheden op financieel, economisch, sociaal, verkeers- en juridisch gebied.

Erg ver gingen die bevoegdheden overigens niet. Het statuut van '32 leek in feite op een door het parlement in Madrid verwaterde versie van „het statuut van Nuria" van 1931. Dit hadden de Catalanen zelf uitgedacht en was per referendum door hen aanvaard met een meerderheid van 99 procent van de uitgebrachte stemmen.

Het statuut van Nuria ging ervan uit dat Spanje een Federatie zou worden. Het omgekeerde zou later gebeuren. Franco maakte van Spanje één van de meest gecentraliseerde staten van Europa. De „president van de Generaliteit", Luis Campanys, werd onder het franquisme gefusilleerd.

In Catalonië zou nu ongetwijfeld een grote meerderheid der bevolking opnieuw voorstander zijn van een Federatie. Het lijkt op het ogenblik echter niet waarschijnlijk dat in het Spaanse parlement, dat in juni wordt gekozen, een meerderheid zal bestaan voor een dergelijke staatsvorm (er van uitgaand, dat centrum-rechts de verkiezingen wint).

Wel echter zal de grondwet, die dit parlement gaat opstellen vermoedelijk autonomie van een aantal deelgebieden mogelijk maken. De regering-Suarez heeft tot nu toe de problematiek der deelgebieden – afgezien van enkele concessies van weinig belang – voor zich uitgeschoven. Zij meent dat dit punt beter straks kan worden opgelost door een regering die een parlementaire basis heeft.

Anders dan in Baskenland heeft het streven naar autonomie in Catalonië nooit radicale vormen aangenomen. Zoals de veteraan-journalist Carlos Sentis ons zegt: „De Catalanen willen alles via pact en dialoog oplossen".

Daarnaast heeft een serieuze afscheidingsbeweging in dit gebied nooit bestaan. De Catalanen hebben zich altijd sterk gediscrimineerd gevoeld door Madrid, maar hun vijandigheid tegenover de rest van Spanje in een mate, zoals die in Baskenland wel voorkomt, ontbreekt bij hen. Joan Mas Canti, leider van het „Catalaans Centrum" (een gematigde politieke partij) meent: „Wij zijn niet anti-Spaans maar anti-anti-Catalaans".

Komt het straks tot herstel van de Catalaanse autonomie, dan zullen de spanningen met Madrid zeker sterk verminderen, maar voor een deel ook blijven bestaan, zo lijkt het. De spanningen zitten namelijk als het ware „ingebouwd" in de situatie die zich na de verkiezingen waarschijnlijk zal voordoen. Een parlement in Madrid waar het politieke zwaartepunt aanzienlijk rechtser ligt dan in Catalonië het geval is. Om nog maar niet te denken aan de geprikkelde situatie, die kan ontstaan als de autonomie eens niet tot bevrediging der Catalanen wordt geregeld.

7.126

Barcelona verbindt Spanje met Europa

Door onze correspondent
Eppo Jansen

MADRID, april – Wie vanuit Madrid komend Catalonië bezoekt heeft het gevoel dat hij al met één been achter de Pyreneeën staat. Barcelona is veruit de meest Europese onder de Spaanse steden. De nabijheid van Frankrijk, het intensieve vreemdelingenverkeer en het verhoudingsgewijs hoge welvaartspeil hebben daar belangrijk toe bijgedragen.

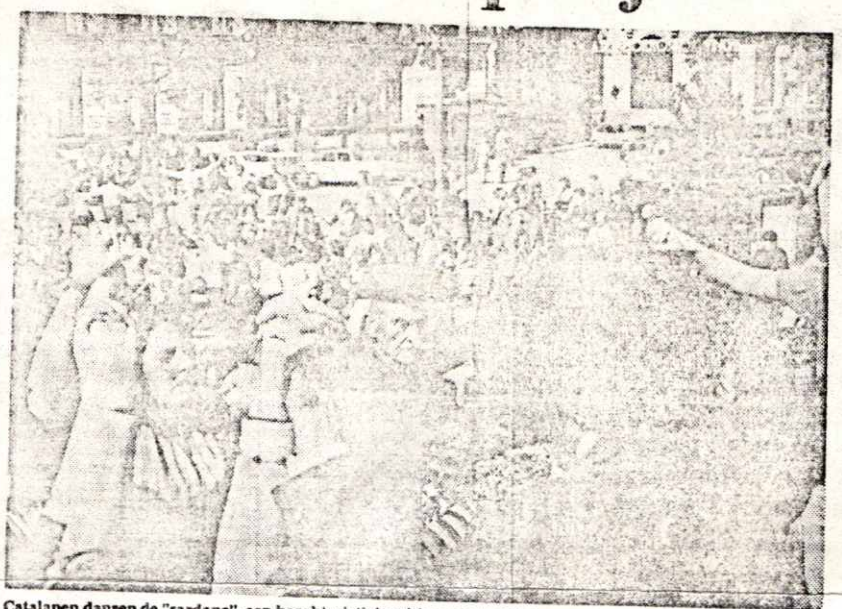
De eigen Catalaanse cultuur weerspiegelt voorts de brugfunctie die dit gebied altijd heeft vervuld tussen het hart van Spanje (Castilië) en de rest van Europa. De creatieve durf, werklust en ondernemingszin van de Catalanen – ze hebben iets van Rotterdammers – hebben er ten slotte voor gezorgd dat de sfeer in Barcelona altijd wat moderner is geweest dan elders in het land.

Een eigentijds voorbeeld vormen de warenhuizen die je in de stad aantreft. Zelfs ver na middernacht kun je nog een grammofoonplaat aanschaffen. Een voorbeeld uit de twintiger jaren vormt de niet gereed gekomen kerk van de Sagrada Familia (Heilige Familie), een sprookjesachtig skelet dat je je elders in Spanje onmogelijk kunt voorstellen.

Het is een reusachtig grillig en fantasierijk bouwerk van de Catalaanse architect Gaudi. Deze kwam in 1926 om het leven door een botsing met een tram. Hij liet geen voldonde gegevens achter hoe de kerk moest worden voltooid. Op het ogenblik zijn nog steeds pogingen aan de gang de bouw af te ronden, al stuit dit op verzet van puristen die menen dat men thet monument beter zo kan laten als het is.

Na het bovenstaande zal het niet verbazen dat ook het politieke panorama in Catalonie totaal anders in elkaar zit dan in de rest van Spanje. „Wie rechts is in Madrid is franquist, in Catalonië niet", zo zegt een van Spanjes meest vermaarde journalisten, de Catalaan Carlos Sentis. Nee, veel aanhang heeft Franco in dit deel van Spanje nooit gehad. Als geheel ligt het middelpunt van het politieke leven een stuk links van dat in Madrid. Dit betekent bijvoorbeeld dat een politicus die naar Madrileense begrippen tot het centrum behoort naar Catalaanse criteria centrum-rechts is.

Wie uitgaand van de situatie in Centraal-Spanje iets van de Catalaanse politiek wil begrijpen kan beter weer bij nul beginnen. Catalonië alleen telt in totaal ruim vijftig politieke partijen.

Catalanen dansen de "sardana", een karakteristieke uiting van de Catalaanse cultuur.

Deze zijn bijna alle duidelijk anders geconditioneerd dan soortgelijke partijen in Madrid, voornamelijk door de nationalistische factor.

De politieke waarnemer die uit de hoofdstad komt wordt er gemakkelijk duizelig van. Het is alsof plotseling een „luik" in de sterrenhemel openklapt, waarachter een nieuwe sterrenhemel opdoemt.

Er bestaat een redelijke kans dat ook in Catalonië (in Baskenland geldt het als vrijwel zeker) bij de parlementsverkiezingen in juni a.s. een partij als overwinnaar uit de bus zal komen met een uitgesproken nationalistische inslag.

Het gaat daarbij om „Democratische Convergentie", geleid door Jordi Pujoll. Deze partij is een verkiezingsalliantie aangegaan met „Democratisch Links", een kleine groep liberale intellectuelen die worden aangevoerd door de briljante econoom Trias Fargas.

De tweede man van „Democratische Convergentie", de helder formulerende Miquel Roca i Junyent, vertelt in Barcelona dat de partij „centrum-links" en „interklassistisch" is. Zij heeft haar aanheang, zo meent hij, in het Catalaanse achterland, in de geschoolde arbeidersklasse, bij de vrije beroepen, bij kleine en middelgrote ondernemers en bij de middenstand.

Hij gelooft dat deze verkiezingsalliantie zeker 25 procent van de stemmen kan behalen bij de verkiezingen.

Gevangenis

Jordi Pujoll geldt zeker als de meest geprofileerde politicus van Catalonie. Het is een typisch Catalaans profiel. Zoals Roca i Junyent zegt: „Ik ken geen enkele bankier in Europa die voor zijn nationalistische overtuiging in de gevangenis heeft gezeten."

In Catalonië is dat wel denkbaar. Pujoll bracht als bekwaam zakenman een kleine bank tot grote bloei en bracht daarnaast enkele jaren in de gevangenis door omdat hij in het openbaar uiting had gegeven aan zijn nationalistische gevoelens. Het is niet moeilijk Pujoll voor te stellen als premier van een toekomstige Catalaanse regering.

Links van „Democratische Convergentie" zullen waarschijnlijk de socialisten van Joan Raventos (die een verkiezingsalliantie zijn aangegaan met de afdeling Catalonië van de Spaanse Socialistische Arbeiderspartij, de PSOE) behoorlijk voor den dag komen bij de verkiezingen. Dat de goed georganiseerde Catalaanse communisten, die nog „eruocommunistischer" zijn dan hun broeders in Madrid, boven de 10 procent uit zullen komen lijkt onwaarschijnlijk.

In het centrum zijn voorts van belang de christen-democraten van Anton Canellas, een bescheiden, zachtmoedige politicus, die als secretaris optreedt van de Spaanse „équipe" van christen-democratische partijen. (Hij heeft als zodanig zitting in de onderhandelingscommissie van de Spaanse oppositie.)

Ook spelen de sociaal-democraten in het centrum een rol. Zij hebben o.a. de steun van de burgemeester van Barcelona, Socias Humbert.

Immigranten

Rechts van „Democratische Convergentie" zullen mogelijk een 25 procent van de stemmen terecht komen bij groepen die wel de nationalistische kaart hanteren, maar weinig voelen voor ver gaande sociale veranderingen. Een prominente figuur is hier Juan Antonio Samaranch, voorzitter van de Provinciale Staten en als organisator een bekende figuur in de internationale sportwereld.

Een grote onzekere factor bij dit alles is hoe de immigranten zullen gaan stemmen. Deze bevolkingsgroep is uit armere delen van Spanje naar Catalonië gekomen in verband met de werkgelegenheid daar. Zij omvatten ongeveer twee miljoen mensen op een totale bevolking van zes miljoen in Catalonië.

Of zij op een uitgesproken nationalistische partij zullen stemmen zal er sterk van afhangen of zij hun integratie in Catalonië als geslaagd beschouwen. Sommigen van hen spreken goed Catalaans of hebben kinderen die de „sardana" (Catalaanse volksdans) beoefenen. Anderen leven voort in de culturele wereld die zij uit Murcia of Almeria met zich mee hebben gebracht.

In feite voltrekt de integratie zich op het ogenblik moeilijker dan vroeger, omdat de immigranten tegenwoordig veelal bij elkaar wonen in ware flat-getto's aan de rand van Barcelona en daardoor minder direct met de Catalaanse wereld in contact komen dan vroeger het geval was.

Ook al is de integratie vaak gebrekkig, de samenleving tussen beide bevolkingsgroepen voltrekt zich over het algemeen zonder problemen. Zelfs muurkladderaars zorgen ervoor dat beide bevolkingsdelen aan hun trekken komen. Zo kan men nabij de Sagrada-Familiakerk broederlijk naast elkaar op een muur zien staan (herinnering aan de arrestatie van Santiago Carrillo, leider van de Spaanse Communistische Partij, enige tijd geleden): „Libertat Carrillo" (Catalaans) en „Carrillo libre" (Castellaans).

Lo siento de no haberle mandado mas temprano estos 2 articulos en los cuales he aprovechado la discusión agradable que pude tener con Uds

EPPO JANSEN

Corresponsal NRC / Handelsblad (Rotterdam)
Televisión Holandesa (NOS)

Doctor Fleming, 50-9.°
Teléfono 457 04 27

MADRID - 16

en el Hotel Colon. Siento ya haberle perdido.
Espero verle pronto en Madrid

CALLE SAN TELMO 17. 2596512